

schéma V (k 4)

hádali sa

mali d. rozdelené

schéma VI (k 4)

hádali sa

mali d. rozdelené

schéma VII (k 5)

hádali sa

nemali d. rozdelené

Přitom informátoři, kteří chápou spojení *mal' dedičstvo rozdelené* jako ireverzibilní, částečně neakceptují příklad 4 vůbec (a trvají na záporné větě vedlejší); to však není rozhodující, protože Krupa na takovou možnost poukazuje (sr. příklad 3).

2.4. Je totiž zřejmé, že kladná vedlejší věta se spojkou *kým*, která obsahuje rezultativní konstrukci s prvkem ireverzibilita, nemůže být současná k větě hlavní, protože to by implikovalo konec výsledného stavu. Na druhé straně však neexistuje sémantický důvod, proč by vedlejší věta s touto spojkou, která obsahuje rezultativní konstrukci s prvkem reverzibilita, neměla vyjádřit následnost. Zřejmě zde ale hrají svou úlohu další faktory:

24 Útočil každý deň, kým mal Banát obsadený.

25 Útočil každý deň, kým nemal Banát obsadený.

Názory rodilých mluvčích o přijatelnosti věty 24 se značně rozcházejí. Všichni se sice shodují v tom, že při časové následnosti⁶ je lepší věta 25, ale částečně přesto akceptují i větu 24 v tomto smyslu (*kým* by se pak dalo nahradit složenou spojkou *až kým*). Ovšem tato interpretace konkuruje s interpretací současnou, která je zřejmě běžnější a v níž by bylo možno spojku *kým* nahradit spojkou *zatiaľ' čo*. Zde ale hrají roli další mimojazykové faktory. Důležitá je především otázka, zda vznik výsledného stavu ve větě vedlejší je přímo závislý na ději hlavní věty:

26 Kým chlapi mali jamu zasypanú, robili ako draci.

27 Kým chlapi nemali jamu zasypanú, robili ako draci. (Đurovič, 1980, s. 24)

Jelikož je v těchto větách vznik (reverzibilního) výsledného stavu ve větě vedlejší přímým výsledkem činnosti popsané větou hlavní, je zde možná jenom časově následná interpretace; děj hlavní věty je omezen začátkem výsledného stavu ve větě vedlejší a nikoli jeho trváním. Je nutno dodat, že i od Đuroviče

interpretaci, je výsledný stav ve vedlejší větě *kým mali sily rozdelené* interpretován jako reverzibilní a celá vedlejší věta proto jako současná.

⁶ Pokud mluvím o následnosti ve větě 25, je tím míněna následnost větou nevyjádřeného děje *obsadit'*; záporný výsledný stav je s dějem hlavní věty současný; sr. též vysvětlení k schématům I a II v 2.3.

převzatá věta 26 není přijatelná pro všechny rodilé mluvčí. Vztah časové následnosti u reverzibilních výsledných stavů se vyjadřuje v kladné větě spíše jinými spojkami, k nimž ostatně patří i *až keď'* (viz 9).

Uvádím na tomto místě ještě jeden příklad pro důležitost takových mimojazykových faktorů při interpretaci časových souvětí s reverzibilními výslednými stavy. U Đuroviče najdeme následující příklady:

28 Kým mali cestu vyasfaltovanú, museli chodit' do mesta peši.

29 Kým nemali cestu vyasfaltovanú, museli chodit' do mesta peši.

Jde zde o časovou následnost (ve smyslu poznámky 6), věty se vztahují ke stejné mimojazykové situaci, i když výsledný stav je reverzibilní.⁷ Souvisí to zřejmě s tím, že pro peši chůzi je důvod spíše neasfaltovaná cesta než asfaltovaná. Lze však tvořit věty, ve kterých jde o současný poměr:

30 Kým mali cestu (ešte) vyasfaltovanú, mohol k nim do dediny chodit' i autobus.

Nemohu souhlasit s Đurovičovým závěrem, že otázka „stejného“ nebo „různého“ významu kladné a záporné vedlejší věty je závislá na tom, zda je rezultativní konstrukce tvořena od slovesa tranzitivního (tvořícího pasivum) nebo od slovesa neosobního (Đurovič, 1980, s. 24n). Spojení *dedinčania mali cestu zasypanú* lze jazykově interpretovat nejenom jako výsledek děje *zasypano im cestu*, ale také jako výsledek děje *X im zasypan cestu*, přičemž ani totožnost agentu děje (X) s „nositel“ přivlastňovacího výsledného stavu (*dedinčania*) není vyloučená. Jiná otázka je, která z těchto možností je v mimojazykové skutečnosti pravděpodobnější. Ale fakt, že se s tímto spojením dají tvořit časová souvětí se spojkou *kým*, v nichž kladná a záporná vedlejší věta vyjadřují různé mimojazykové situace, souvisí pouze s tím, že výsledný stav *mal' cestu zasypanú* je reverzibilní.

Ukázalo se, že v časových souvětích se spojkou *kým* nelze kladnou vedlejší větou vyjádřit současnost s dějem věty hlavní, když tato vedlejší věta obsahuje rezultativní konstrukci se sémantickým prvkem ireverzibilita. Chybí-li tento prvek, neexistuje takové omezení. Úlohu hrají však i další faktory mimojazykové skutečnosti.

3.1. Podobné, ale poněkud odlišné problémy se vyskytují v časových souvětích se spojkou *keď'*. Jedná se o časové vztahy jiného typu; zde vedlejší věta neomezuje trvání děje hlavní věty, ale zařazuje tento děj relativně. Krupa mluví o tom, že jeho „stavová perfekta“ (př. 1–14) vyjadřují předčasný děj (relativně

⁷ Đurovič jej považuje za ireverzibilní a uvádí „... *a už nemali cestu vyasfaltovanú“ (1980, s. 23). Ve vhodném kontextu však lze ukázat, že i spojení *mal' cestu vyasfaltovanú* je reverzibilní: *Po vojne už nemali cestu vyasfaltovanú*.